

TOPORIŠIČEVO LETO (11. 10. 2015–11. 10. 2016)

Na Mostecu, v majhni rojstni vasi akademika Jožeta Toporišiča, smo v času njegovega življenja gledali nanj predvsem kot na sovaščana. Za nas je bil preprosto Pepi, ki se iz velikega sveta rad pogosto vrača v domačo hišo, kjer ima zapisano sobo. Pomaga v sadovnjaku, na poljih in v vinogradu. Ob večerih pa se je iz hiše slišala skupna pesem brata Toneta, odličnega pripovedovalca zgodb, svakinje Reze, ljudske pesnice, in njunih treh hčera. Pepi je najraje zapel *Zagorske zvonove*, *Kje so tiste stezice* in druge. Ko smo ga videli na sprehodu po vasi, smo pogosto rekli: »Naš doktor je doma.« S tem smo, takole, le tihoma, priznali, da smo tudi zelo ponosni nanj. Mogoče smo mu to premalokrat povedali.

Moščanci smo ga pospremili na zadnji poti v Ljubljani in nekaj dni za tem, 18. decembra 2014, v naši hišici ob še zadnjem brodu na Savi v Sloveniji, pripravili večer spominov nanj. Pred dobrima dvema letoma nam je prav tu na *Brodarskem večeru* sam pravil svoje dogodivščine, tedaj pa so njegove sodobnice in sodobniki obujali skupna mlada leta, vaščani in drugi udeleženci pa so s podpisi podprli predloge¹ Civilne pobude v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec (v nadaljevanju CP),² osnovo

Toporišičevega leta, ki nas je v Brežicah in širše povezovala zadnje leto.

Navedenim predlogom CP smo se najprej odzvali v Posavskem muzeju Brežice, Knjižnici Brežice in Občini Brežice (v nadaljevanju člani ožjega programskega odbora Toporišičevo leto), nato so se pridružili akademikovi sorodniki, številne organizacije, ustanove in posamezniki, ki so bili aktivno povezani z akademikovim življenjem in delom. Oblikovali smo tudi odbor ambasadorjev Toporišičevega leta, v katerem so sodelovale naše rojakinje in rojaki iz Brežic in okolice, tesno povezani z našo prestolnico. Skupaj smo sooblikovali in izvedli številne aktivnosti.

Enoletno obdobje Toporišičevega leta smo začeli 11. oktobra 2015 z akademikovim 89. rojstnim dnevom, slavnostno pa smo ga zaključili z njegovim 90. rojstnim dnevom 11. oktobra letos. Program je bil tako lokalni kot vseslovenski, podprli so ga: Ministrstvo za kulturo RS, Občina Brežice, vse sodelujoče ustanove in posamezniki.

Člani programskega odbora Toporišičevo leto:

- dr. Tomaž Toporišič
- Andrej Toporišič
- Ivan Molan, Občina Brežice
- Irena Majce, Civilna pobuda v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec
- mag. Tea Bemkoč, Knjižnica Brežice

¹ Podani predlogi: slovenski kulturni praznik v letu 2015 in/ali celo leto v občini Brežice posvetimo spominu in delu akademika prof. dr. Jožeta Toporišiča; v roku enega leta se na njegovi rojstni hiši na Mostecu postavi spominska plošča; Osnovna šola Dobova, ki jo je obiskoval kot učenec, se poimenuje po njem; na Mostecu in v Vegovi ulici v Ljubljani se v aleji slovenskih jezikoslovcev in skladateljev najkasneje v petih letih postavi večje spominsko obeležje; njegovo delo, predvsem skrb za ohranjanje slovenskega knjižnega jezika, postane predmet vsakoletnih srečanj slovenistov v bližnji Dobovi in na Mostecu.

² Njene članice in člani so: Angela Poček, Ana Cetin, Mojca Savnik Iskra, Marija Škrabl, Pavla Poček, Franci Zupančič, Jožica Vučajnk, Dušan Blatnik in Irena Majce.

- Mateja Kus, Knjižnica Brežice
 - Alenka Černelič Krošelj, Posavski muzej Brežice
 - Boštjan Kolar, Posavski muzej Brežice
 - Ivana Baškovič, Osnovna šola dr. Jožeta Toporišiča Dobova
 - prof. dr. Marko Jesenšek, Filozofska fakulteta Maribor, Oddelek za slovenske jezike in književnosti
 - doc. dr. Helena Dobrovoljc, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU
 - prof. dr. Marko Snoj, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU
 - prof. dr. Vera Smole, Filozofska fakulteta Ljubljana, Oddelek za slovenistiko
 - prof. dr. Irena Orel, Filozofska fakulteta Ljubljana, Oddelek za slovenistiko
 - dr. Mojca Nidorfer Šiškovič, Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik
 - mag. Andreja Čuk, Zavod RS za šolstvo, OE Novo mesto
 - Helena Ana Drewry, Narodna in univerzitetna knjižnica
 - Mojca Savnik Iskra, Civilna pobuda v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec
 - David Križman, Slavistično društvo Posavja
 - Martin Dušič, Društvo za varovanje materne jezika, naravne in kulturne dediščine Maks Pleteršnik Pišcece
 - Mihael Boranič, Krajevna skupnost Dobova
 - Uroš Škof, Gimnazija Brežice
- Ambasadorji Toporišičevega leta:
- akad. prof. dr. Tatjana Avšič Zupanc
 - prof. dr. Milan Jazbec
 - dr. Andrej Smrekar
 - mag. Matej Filipčič
 - Darinka Šetinc
 - mag. Lenart Šetinc
 - dr. Stojan Pelko
 - mag. Primož Jesenko
 - ddr. Mitja Guštin
 - Ciril Baškovič
 - mag. Ivan Bogovčič
 - akad. slikarka Kamila Volčanšek
 - Janez Škrabec
 - Andrej Božič
 - Primož Tasič
 - Damjan Kozole
 - Dr. Leopold Zonik
 - Miloš Poljanšek
 - Darko Iskra
 - Anton Preskar
 - prof. dr. Vilijem Bukošek
 - mag. Marijan Rupert
 - mag. Marjan Šetinc
 - Helena Ana Drewry

KOLENDAR AKTIVNOSTI

Seznam oziroma okvirni koledar aktivnosti v spomin akademiku Toporišiču se je iz tedna v teden širil in bogatil. Po podanih in sprejetih pobudah ter pred uradnim začetkom Toporišičevega leta smo izvedli 10 dogodkov.³

Med 11. oktobrom 2015 in 11. oktobrom 2016 se je odvilo 40 dogodkov:

- Predavanje, proslava, slavnostno obeležje (14)
- Razstava (3)
- Posvet, simpozij, okrogla miza (5)
- Delavnica (3)
- Tiskovna konferenca (2)
- Preimenovanje (2)
- Sestanek (3)
- Gostovanje na lokalni televiziji (1)
- Drugo (obisk, sejem, bazar, podani predlog itd.) (7)

³ Obisk/predstavitvev/razstava/predstava/kulturni dan idr.

Med 10. in 12. novembrom 2016 je Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani pripravil 35. mednarodni simpozij *Toporišičeva Obdobja*. Doc. dr. Helena Dobrovoljc in dr. Tomaž Toporišič sta pripravila razstavo *(Ne)znani Toporišič*.

Z ohranjanjem in predstavljanjem akademikove neprecenljive dediščine bomo nadaljevali tudi po uradnem izteku Toporišičevega leta. Spomladi 2017 načrtujemo odkritje spominskega kipa v Ljubljani, prizadevamo pa si tudi za izdajo priložnostne znamke *Toporišič* na državni ravni.

AVTORSKA PREDSTAVA *TOPORIŠIČ*

Predlog CP, da slovenski kulturni praznik leta 2015 v občini Brežice posvetimo akademiku prof. dr. Jožetu Toporišiču, smo uresničili v Knjižnici Brežice. Mateja Kus je pripravila avtorsko predstavo s preprostim, a zgovornim naslovom *Toporišič*.⁴ Poučno in zabavno smo združili knjižni in neknjižni jezik, predstava pa je ponovne uprizoritve doživela pred različnimi množicami – tudi na letošnjih Cankarjevih dnevih na Vrhniki.

Prav Cankarjeva knjižnica Vrhnika je ena izmed knjižnic po Sloveniji, ki so se odzvale našemu povabilu k obeležitvi spomina na uglednega jezikoslovca. Z dogodki so v Toporišičevem letu sodelovale še: Mestna knjižnica Ljubljana – enoti Knjižnica Otona Župančiča in Knjižnica Bežigrad ter Narodna in univerzitetna knjižnica, ki sta ji Toporišičeva sinova Andrej in Tomaž oktobra 2015 predala očetovo rokopisno zbirko.

Sicer pa smo akademika Toporišiča v Knjižnici Brežice počastili že v času njegovega življenja. V čast nam je, da ima zbirka jezikoslovčevih del posebno mesto v domoznanski zbirki in v t. i. Toporišičevem kotu na strokovnem oddelku knjižnice, da smo gostili predpremierno predvajanje dokumentarnega filma *Toporišič – samotni hodec skozi neprijazni čas*, in nenazadnje tudi to, da je véliki jezikoslovec brežiško knjižnico doživljal kot prijetno zatočišče, v katerega se je rad vračal, ko je obiskoval svoj rojstni kraj Mostec ter sorodnike in prijatelje v bližini Brežic.

OSNOVNA ŠOLA DR. JOŽETA TOPORIŠIČA DOBOVA

12. oktobra 2015 je tiskovni konferenci v dobovski osnovni šoli sledila slovesnost ob preimenovanju Osnovne šole Dobova v Osnovno šolo dr. Jožeta Toporišiča Dobova. Slavnostni govornik je bil akademik prof. dr. Matjaž Kmecl.

SPOMINSKA PLOŠČA NA ROJSTNI HIŠI NA MOSTECU

19. marca 2016, na akademikov godovni dan, smo na njegovi rojstni hiši pri Toporišičevih na Mostecu 15 odkrili spominsko ploščo. Slavnostni govornik je bil predsednik SAZU akademik dr. Tadej Bajd.

Spominska plošča na rojstni hiši je trajno obeležje v rojstni vasi doktorja Toporišiča. Ker je plošča namenjena vsem vaščanom, gostom, obiskovalcem, turistom, ki pogosto obiskujejo Mostec, smo se odločili, da jo postavimo na stransko fasado ob glavni ulici. Želimo si, da bi plošča imela vpliv na

⁴ K sodelovanju smo povabili dijake Gimnazije Brežice: Tima Medveda, Luko Pesjaka, Patricijo Kelhar, Galo Margito Štiglic, Kajo Zakšek in Damijano Roškarič.

Fotografija 1: Preimenovanje Osnovne šole Dobova v Osnovno šolo dr. Jožeta Toporišiča Dobova. (Foto: Mateja Kus)

vse: postoj in pomisli. Tudi z izpisanim Toporišičevim citatom *Slovenščino je treba spoštovati tako, kot svoj jezik spoštujejo pripadniki velikih narodov*.

Steklena plošča je v enakem velikostnem razmerju kot sosednje okno na fasadi. Nase opozarja z močno kovinsko obrobo. Uporabljeni elementi iz logotipa celostne grafične podobe so namenoma precej veliki, da jih mimoidoči lažje berejo. Tekst na spominski plošči je minimalen, dodali pa smo QR-kodo, ki s pomočjo pametnih telefonov omogoča dostop do akademikovega življenjepisa v več jezikih. Ob spominski plošči je tudi steber z zastavo prof. dr. Toporišiča, ki je vidna po vsej glavni vaški ulici.

Celostno grafično podobo Toporišičevega leta, zastave in spominsko ploščo je oblikoval član CP arhitekt Dušan Blatnik. Oblikoval je tudi znamko, pismensko ovojnico in priložnostni žig. S sodelovanjem Občine Brežice ju je izdalo Društvo zbirateljev Verigar Brežice.

RAZSTAVA V RAZSTAVI – POSAVSKI OBRAZI: JEZIKOSLOVEC IN AKADEMIK JOŽE TOPORIŠIČ⁵

V Posavskem muzeju Brežice smo pripravili občasno razstavo *Posavski obrazi: Jezikoslovec in akademik Jože Toporišič*, s katero smo počastili spomin na življenje in delo Jožeta Toporišiča, enega najpomembnejših in plodovitih slovenskih jezikoslovcev, ki je s svojim neutrudnim znanstvenoraziskovalnim in pedagoškim delom pustil pomemben pečat v slovenskem knjižnem jeziku. Razstavo smo pripravili v sodelovanju z Andrejem in Tomažem Toporišičem, ki sta nam posodila dragoceno gradivo za pripravo razstave. Na njej smo predstavili nekaj drobcov iz Toporišičevega vsakdanjega življenja in dela, ki ga je opravljal z veliko predanostjo in ljubeznijo do slovenskega knjižnega jezika in njegovih narečij. V razstavo nas popelje napis na steni, Toporišičeva misel, ki jo je polagal v zavest vseh Slovencev

⁵ Pripravila: Vlasta Dejak, avtorica razstave.

– »Slovenščino je treba spoštovati tako, kot svoj jezik spoštujejo pripadniki velikih narodov«. Obiskovalci si lahko na razstavi ogledajo različne dokumente, kot so spričevalo Državne mešane ljudske šole v Dobovi iz leta 1933, osebna izkaznica, mesečna vozovnica na progi Dobova–Zagreb, izkaznice Univerze v Chicagu iz leta 1967, zvezek, v katerega je zapisal moščanski govor iz devetdesetih let prejšnjega stoletja, priznanje graške univerze iz leta 1977, učbenike in knjige, med njimi najpomembnejše delo *Slovensko slovnico*, s katero je Jože Toporišič postavil nove temelje slovenskemu jezikoslovju. Najdragocenejši razstavni predmet je rokopis diplomske naloge iz leta 1959 z naslovom *Finžgarjeva dramatika*. Pozornost privablja tudi prvi Toporišičev pisalni stroj, ki ga je uporabljal pred več kot petdesetimi leti. Razstavljene fotografije prikazujejo

Toporišiča kot birmanca, vojaka, študenta, družinskega očeta, mladega raziskovalca, univerzitetnega profesorja ter dobitnika državnega odličja srebrnega častnega znaka svobode Republike Slovenije in dobitnika Zoisove nagrade za življenjsko delo leta 2006. Obiskovalcem razstave je na voljo tudi šolska tabla, na katero lahko s kredo napišejo pomen novih slovenskih besed, kot so *zgoščenska*, *razpočnica*, *mesni krof*, katerih avtor je Toporišič.

Razstava je bila odprta na dan muzeja 26. junija 2016. Avtorica razstave je Vlasta Dejak, oblikovala jo je Polona Zupančič. Na ogled bo do 20. junija 2017.

PLETERŠNIKOVİ DNEVI 2015 IN 2016 TER MONOGRAFIJA *TOPORIŠIČEVO LETO*

Prof. dr. Jože Toporišič je bil predsednik strokovnega odbora Kulturnega

Fotografija 2: Toporišičeva rojstna hiša na Mostecu s spominsko ploščo in zastavo. (Foto: Dušan Blatnik)

društva Pleteršnikova domačija Pišce in dolgoletni organizator simpozija Pleteršnikovi dnevi.

Simpozij 13. oktobra 2015 smo poimenovali *Spomin na Jožeta Toporišiča*, letošnji simpozij 13. septembra 2016 pa je bil posvečen odprtju posavske jezikoslovne poti *Korenine jezika* in predstavitvi monografije *Toporišičevo leto*, katere urednik je prof. dr. Marko Jesenšek.

Slovenski knjižni jezik bomo vsako parno leto ohranjali s strokovnimi posveti, imenovanimi *Toporišičev dan*, vsako neparno leto pa s *Pleteršnikovimi dnevi*.

POSAVSKA JEZIKOSLOVNA POT KORENINE JEZIKA

Odprtje jezikoslovne poti je bilo na Pleteršnikovi domačiji v Pišecah. Slavistično društvo Posavja je v celoto povežalo vse velike posavske jezikoslovce. Pot iz Pišec, rojstnega kraja jezikoslovca Maksa Pleteršnika, vodi do Krškega (Adam Bohorič, Jurij Dalmatin, Janez Vajkard Valvasor), od tam pa na Mostec, rojstni kraj akademika prof. dr. Jožeta Toporišiča.

TRG JOŽETA TOPORIŠIČA V BREŽICAH

19. septembra 2016 je brežiški občinski svet sprejel odlok o imenovanju Trga Jožeta Toporišiča. 23. septembra so nov naslov dobili: Knjižnica Brežice, Dom kulture in nekdanji Dijaški dom oziroma bodoča stavba Fakultete za turizem. Tudi s tem so Brežice postale ogledalo tistega, kar si želimo v Ljubljani oziroma na nacionalni ravni.

ZAKLJUČEK TOPORIŠIČEVEGA LETA S POSVETOM IN PROSLAVO

11. oktobra 2016 smo v Posavskem muzeju Brežice gostili posvet *Zaključek Toporišičevega leta*, kasneje ta dan pa v Knjižnici Brežice počastili 70. obletnico poveljnega delovanja knjižnice v Brežicah, uradno zaključili Toporišičevo leto, Ustanova patra Stanislava Škrabca pa je marljivim študentom slavistike, slovenistike, jezikoslovja in klasične filologije podelila štipendije. Prav akademik Toporišič je bil prvi nagrajenec Škrabčeve ustanove za izjemne dosežke na področju slovenističnega jezikoslovja.

Tako smo z različnimi idejami in na različne načine poskrbeli, da akademik prof. dr. Jože Toporišič ne bo pozabljen. V preteklem letu smo potrdili, da je moč slapa v povezovanju kapljic. Za pomoč, sodelovanje in podporo našemu delu se zahvaljujemo vsem sodelujočim, posebej akademikovi družini – sinovoma Andreju in Tomažu ter svakinji Tereziji (Rezi) Toporišič z Mosteca, ki nas je v svoj dom vselej sprejela odprtih rok.

Delovanje odbora je načrtovano trajnostno, povezovalno in sodelovalno.

Mateja Kus in Irena Majce
v imenu ožjega programskega
odbora Toporišičevo leto

*Knjižnica Brežice, Trg Jožeta Toporišiča 1;
Civilna pobuda v spomin doktorju Jožetu
Toporišiču Mostec;
mateja.kus@knjiznica-brezice.si,
irena.majce@siol.net*